

HIND 20 MARKA

NOORUS MAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI
ESIMENE AASTAKÄIK

NR. 12

MIHKLIKUU

1926

S I S U.

L. Kents: Rännak Valgejõe laanes. — K. Hänninen: Jäämere kangelane. — L. Tolstoi: Kartus. — Õhulaevas üle Atlandi. — H. G. Wells: Apyornise saar. — Kunstinäituselt. — Fr. W. Forster: Tõusmise hädaohud. — Raadio! Noorusmaalased omavahel. — Võistlusi ja ülesandeid. — Male. — Kabe.

! Noorusmaalane!

Kas sul on palju sõpru ja tuttavaid, kellel veel ei käi „Noorusmaa“? Too noorusmaalaste perre juure vähemasti üks uus liige. Mida enam meid, seda võimsam meie riik.

Kirjakast.

E. P. — Joonistus nõrk; „Sügis“ ka ei ole veel trükiküps. Harjutage edesi. Launus — Võimatu kirjateel pikemalt kõnelda. Astuge kord toimetusse sisse! Paan — kirjutage lihtsemalt. „Päeval pilvisel“ on liig teatraalne ja kunstlikuks pingutatud. Kaastööd võib alati saata, lehte läheb aga vaid siis, kui ta seda väärt. K. Korsen — võiksite ka kord jutuaajamiseks toimetusse astuda. Kirjalik vastamine läheb liig pikale.

Kaanepilt: A. Jansen: Kalevipojad jahil. EKKKÜ kunstinäituselt.

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 12.

Mihklikuu

1926.

Toimetuse juhatajad: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

EKKKÜ kunstinäituselt.

A. Akberg.

Katused.

Rännak Valgejõe laanes.

Leo Kents.

Oli mul kavatsus sõpra Hugot külastada, kes elab Kõnnu-Kolgas. Sinna-pääsu teid on mitu, kuid valisin meelega marsruudi*): rongiga Lehtse, säält Sika kaudu Valgejõe, Valgejõe kallast mööda Suru mõisa, säält Narva maanteed mööda, Kemba kaudu Kõnnu mõisa ning siis otse Kolga külla. Jala minna umbes 35 km.

Ühel jaanikuu laupäeva varahommikul astusin Tallinnas rongile ning poolteisetunnilise sõidu järele astusin rongilt Lehtsele maha. Ülevalt sinisest taevast naeratab päikene; eemalt on tunda jahedat tuulehingust. Õhk sumiseb kärbestele helinast ja inimeste kõnelusist, hetkeks tajud mineva rongi mürinat, siis jälle kärbestele lennudevurin ja askeldava inimparve häälekõmin.

Reisijad lahkuvad jaamast, kes otse alevikku, kes paremale ja kes vasemale viivatel maanteedel. Varsti astun minagi vasemale viivale maanteele ning liginen Lehtse mõisale.

Olen lagedate väljade vahel. Paremalt, üle raudtee, sinava metsa taga vaevalt märgatav helesinisel põhjal valge Ambla kiriku torn. Vasemal endise Kurge mõisa lagedad väljad; nüüd asunikude vahel ära jagatud, kes siia-sinna põllu ääre ehitavad maju.

Eemal metsa ääres seisab nukker tuuleveski, üllatanult alla vaadates nendele äsjasiginenud majadele ja eemal alevikus pritsimaja torni tekkinud radioantennile. Tee keerab raudtee äärest kaskede alleena väljade vahele ning läheb Pruuna mõisa kohal üle Soodla jõe, mis veeretab Kuru mõisast alates oma veed Jägala jõe parema lisajõena Ihasalu lahte. Mööduvad eemal väljal ahervarrena mõisa rehi; siin tee ääres värsked, vaigust lõhnav asuniku elamu ja paar samasugust poolikut ehitust eemal metsa ääres, ühel puudub katus ja teisel sarikad.

Lehtse mõisa kuivatise eest keerab tee nõorsirgelt Põrnu sohu. Teeäärsest

lepavõsast murrann omale kohase kepi, kaitseks kurjade koerte eest, mida metsataludes peetakse mitu tükki korraga. Tee, mis esiti paar kilomeetrit oli nõorsirge, keerab nüüd metsa ning lookleb maona mööda kõrgemaid liivaseljandikke ja soosaari. Kahel pool teed madalad sooheinamaad, kõrgemal kungastel üksikud metsatalud ja tihnikud. Edesi minnes tõuseb tee alatasa, kuni ta hakkab ühest künkast üles ja teisest alla minema, kahe künka vahel madalas nõos enamasti pehmem soonekoht, kuhu läbipääsmiseks „trumm“ ehitatud, või lihtsalt hagu päälle visatud, et vankrattad ei jääks sitkesse porri kinni. Tee ääres lagedad söödis põllud, punetades hapuoblikaist. Tee tõuseb künkasse. Künka harjal km.-post, mis näitab siit Lehtsesse 12 km. maad. Teinpool kungast voolab loogeldes Valgejõgi, mis algab Porkuni lähedalt ja suubub Loksalahte. All jõe ääres asub Sika talu. Jõest viib üle isegi „sild“, kus all vesi madal ja käre vooluga, kuna eemal käänu taga vesi näib paigal seisvat ja sügavust lugedes üle kahe meetri. Tee läheb üle „silla“ metsa, kus ta puie vahel tõusvalt lookleb. Liivaseljandiku taga jällegi lapike liivast põldu ja põllu ääres talu: Kalamäe. Tallu sisse astudes palusin juua ja küsisin, kust siit otse jõe ääre saab, et Leppoja kaudu Suru mõisa jõuda. Peremees toob toobiga karget kaevuvett, vaatab kahtlevalt otsa ja küsib, kaugelt ma olen ja miks kolan ringi siin vaikesse laanes. Vastan, et tulen Tallinnast ja tahan minna Suru mõisa; kodu kolmeversta listelt kaartidelt (Eestimaa kaardid: à 3 versta ühes tollis) uurides, viib siit jõekaldalt tee Suru mõisa. Peremees teeb suured silmad, et nonoh, eks Suru mõisa saa mujaltki, ilma siia nurka tulematagi. Tal endal oli vaja ruttu Lehtse minna ning polnud aega mind teele juhatada, kuid minu ma Pala saeveskile, säält saavat ma tollest teest täpsema informatsiooni. Täna ja metsa vahel edesi minnes jõuan umbes kilomeetri maa järele Pala saeveskile.

*) Marsruut — rännaku kava, rännak.

Astun sisse võrdlemisi suure ja madalasse rehetuppa. Tervitan ja küsin, kas on siin Pala veski. Pererahvas, kes igauks oma töö, jääb taretanult seisma ja vahib aineti mulle otsa, ainult koer tuleb nurgast urisedes minu poole. Alles tüki aja pärast vastab peremees, et olen õigel kohal ja pärib, mida mulle vaja? Seletan, et linnast tulen ja Suru mõisa tahan minna.

„Ah soo-o, kõlas, nüüd, ah Surgu või, eks minge Pala küla kaudu, on küll 5 versta ringi, kuid siin laanes eksite veel ära.“

„Siit tee viib ju Leppoja kaudu Suru mõisa,“ ajan vastu.

„Ah see talve või, ei tea nüüd, kas siit suvel läbi pääseb, talvel lastakse otsekohe mööda jää.“

„Palju siit maad Suru mõisa on?“ küsin uuesti.

„Ah maad või,“ ja pöörates naise poole, kes vahepeäl uuesti on tööle asunud, küsib temalt: „Kuule, eit, palju siit talveteed mööda Surgu maad on, näe üks linnasaks kipub sinna minema.“

Naine vastab sellele:

„Surgu või, ma ei tea; kord viieteist aasta eest läksin siit Leppojale, siis oli maad natuke üle seitsme versta, aga ma nüüd ei tea, palju nende „kilumeetrite“ järele just on.“

Siis pääsesid ka peremehe keelepaelad lahti, ja õue tulles seletas ta käega metsa poole näidates:

„Siit minge otse seda teed veski juurest mööda, astute üle karjamaa aiapulgu ja umbes nelja versta järele jõuab see tee jõeale välja. Teed, mis paremale ja pahemale viivad, jätke need kõrvale, muud kui minge aga otse suurt teed mööda edesi, siis jõuate Leppojale, säält jälle õuest läbi minnes jõuategi varsti Surgu.“

EKKKÜ kunstinäituselt.

P. Aren.

Perekond.

Jätan lahke pereraha jumalaga, tänan ühtlasi nõuanete eest ning hakkan seda saladuslikku teed mööda minema, tundes enda seljataga pereraha uudishimulike pilke, kes mind nii kaua saadavad, kui nende nägemispiirkonnast jõuan välja.

Üle karjamaa aiapulgu minnes olingi juba laanes. Kahelpool teed jämedad ja korbalise tüvega männid, sammeldanud kuused ja kohati madal lepavõsa. Vaevalt märgitav roobaste lookleb puie vahel üksikuid

harusid lähemate metsalankide, raietükkide, puupinude ning haovirnade juure laiali saates. Laanest on välja lõigatud korrapärased nelinurgad, kui oleks murust võetud mättaid, saepakkudeks, ehituse- ja tulepuudeks, kus praegu noor lepavõsa kasvab, maasikad valmivad, hallid kannud endiseid aegu taga kurduvad ning üksikud puu- ja palgivirnad talvist reeteed ootavad, millal neid siit vaikselt laanepõuest veetakse laia maailma. Kohati on jälle tihe padrik, kust hobuse ja vankriga läbipääs küsitav.

Kõrged männid mõlemal pool roobasteed on põiminud oma kroonid ühiseks roheliseks okaskatuseks, kus all valitseb alati keskpärane hämarus. Roobasteed kobab siin puude vahel, üle võimsate männijuurte, nii et peab ettevaatlikult sammuma, kui sa just ei taha komistada. Juba kergib vasakul kõrge liivaseljandik, mis tükk maad roobasteega rööbiti jookseb, siis keerab tee järsku mööda liivast veergu üles, kuni ta jõuab seljandiku turjale, kust suurepärase vaade Valgejõeale. All jalgade ees loogeleb Valgejõgi oma rohelises luhas, üle luha kõrgem kallas lehtpuudega, nende vahelt paistab kohati Aukõrve soo ja läigib eemal samanimeline järv. Vesi voolab jões nägematult. Mudasemal kaldaveertel õitsevad kollased võhumõõgad, vees paistavad silma nupus kollased vesikupud ja paiguti õitsevad valged kõõluslehed. Kaldal kahistab tuul kõrkjas ja niitloos. Veega üleujutatud kohtadel kasvab lopsakaid osje ja ubalehti. Luhas kasvab mehine hein, kohati on paljas ja kasvatab ainult sitket jõhvheina. Siin, säääl kergivad luhas üles kuhjavardad ja eemal metsa ääres kõrgemal künka otsas paar küüni. Edesi minnes keerab tee seljakult alla ja loogeleb hämaras laane põues. Puudealune on muutunud pehmemaks, ning siin-säääl soone kohas on hagu teele visatud, et kuivi jalu saaks üle. Eemalt paistab silma korraks sooriba oma hõljuvate villpäädega. Metsa all kasvavad siin mitmesugused sõnajalad, mätaste vahel osjad ja paiguti kahiseb lapike lõikrohtu tuule käes.

Tee loogeleb veel paar korda seljandikule ja alla, siis kaob seljandik lõpulikult sohu. Tee teeb paar looget luha ääres ning kaob siis heinamaale, ei mingit märki enam „suurest roobasteest“. Kuid sammun edesi. Maapind on vesine, märg; võtan jalad lahti ja astun paljajalu edesi, otsides teravate lõikheinte vahelt teed. Juba takistavad minu teed kinnikasvanud pehmepõhjalsed kraavid. Kraavidele on ülekäiguks latid päälle visatud. Kraavidest tuleb üle minna äärmise ettevaatusega, et jalg ei libiseks libedail lattidel. Nüüd jällegi uus õnnetus, ühel soonel polnud

pääl enam puid ega midagi üht kallast teisega ühendavat, kevadine suurvesi kõik ära viinud. Mis muud, kui toon lähemast kuhjalavast paar hääd teivast ja viskan soone pehmemale kohale. Ühe käega kepile toetades, teisega võsast kinni hoides lähen tsirkuse akrobaadina üle oma tehtud „silla“. Veel paar pehmemat soone- ja kraavikohta ning olen gi soost väljas. Algab kõvem maa; roobasteed tuleb uuesti nähtavale ning läheb loogeldes üle heinamaa. Suurest männilaanest pole enam midagi näha. Soos kasvis lepa- ja pajuvõsa, ka siin on ülekaalus seesama, segunedes kohati valgete ja peente sookaskedega. Veel paarist kraavist ja ühest ojast üle minna ning olen gi juba kopliala juures. Siin panen uuesti jalad riide ning lähen mööda aiaäärt edesi. Juba jõuan Leppoja õue, kus mulle kaks koeranässi haukudes vastu tuleb. Tee viib õuest läbi ja pöörab põldude vahelt metsa. Liivakas savisegune põllupind on põua tõttu pakatanud, üksikud kõrbenud orasetutid siin ja säääl, eemal õitsev rukis, äsja mullatud kartulid ja lapike hele-rohelist lina. Kogu aja saadavad mind kaks krantsi oma haukumisega, valmis murdma; kui juba liiga ligi tikuvad, siis vibutan natukene oma keppi ja nad taanduvad uuesti aupaklikku kaugusse. Jõuan metsa, astun üle lattaia; alles siis vaikivad koerad ja jooksevad teineteist taga ajades üle oraspõllu müdinal koju.

Tee loogeleb jõekaldal, vesi uhub juba korraks roopaid ja siis vajub tee uuesti metsa ja sohu. Ikka näeb silm neid tüütavalt tuttavaid raiesmiku, põlendiku ja madala soo pilte, kuni tee jõuab viimaks vaheldusrikkasse segametsa, kust algavad koplialad, kehvad põllulapid, üksikud metsatalud ja vabadiku-saunad. Endine roobasteed — talvetee on muutunud kruusatud külavaheteeks, mis lõpeb Suru mõisa küünivaremete juures suurel maanteel. Siit viib parem teeharu Surukülla, seal Viitnale, Lehtse ja Tapale, vasem viib Suru mõisast läbi Narva maanteele; viimast mööda sammun minagi pärast väikest kehakinnitust ja puhkust teeäärsel murul, all kahiseva arukase.

üle Valgejõe silla sammudes löi soe

metsaleil kohe näkku ja männiku vahele minnes oli nii palav nagu saunas. Kuid sinne männik polnud enam risu täis läbipääsmatu pime metsatihnik, nagu seda olin näinud Lehtsest tulles, siin oli kõik metsaalune risust puhastatud, ainult kanarbik kasvis puude vahel. Ojamae ja Kemba kaudu liginen Kõnnu mõisale. Maapind on siin laudtasane, eemal vaid paar kün-gast, kaetud sega-metsaga. Põllu-pind vilets, pae-päälne ja kivine. Praegu on siin kibe tööaeg, kes veab põllule sõn-nikut, kes kün-nab kesa, kes äes-tab või muldab kartuleid; naised juurvilja peenar-delt rohtu kitku-mas, lapsed eemal metsa ääres kar-jas.

Imestanult vaa-datakse mulle jä-rele, kui neile töö juure „jõudu“ hüüan, olen ainu-ke, kes muretult sammub keset tol-mavat maanteed, seljakott seljas ja kepp käes.

Aruperede ja Rajaküla juurest keeran roobastele, mis mind ülal mainitud talude vahelt metsa viib Kilomeetrit pool-teist metsheinamaa vahelt loogeldes, üle piiri- ja kopliaedade ronides jõuan metsast, õigem võsast läbi ja mu ees lagedal seisab Kolga küla, talud maantee ääres reas, kui sõdurid. Vasa-

kul suur tarvitajateühisuse maja, sääl lähikorras ehitatakse uut moodset ja ajakohast piimameiereid, küla keskel puude vahel, madal Kõnnu vallamaja,

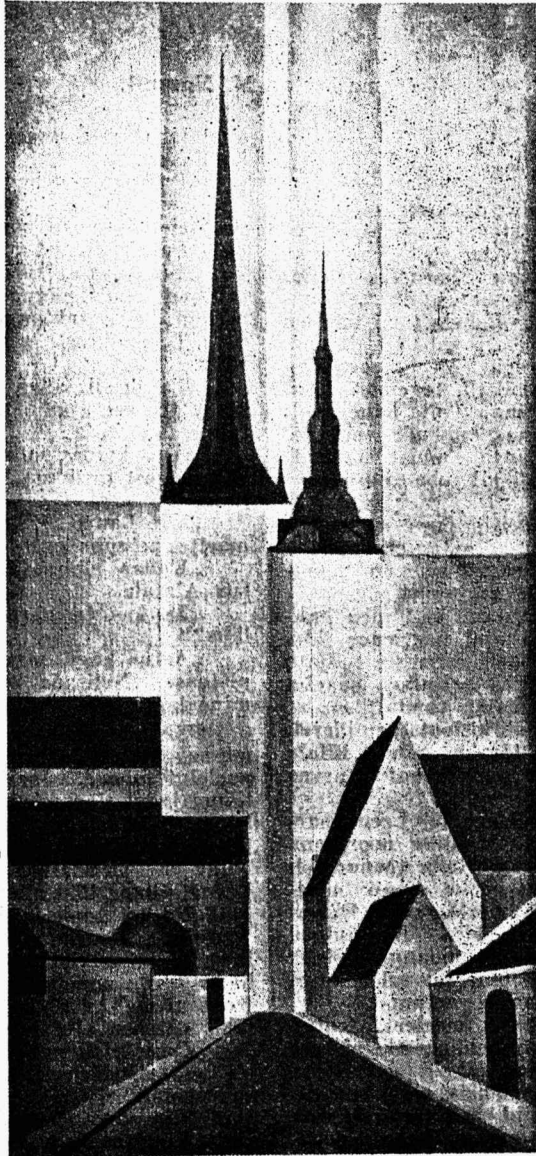
sellest paremal poolt palkide va-hel tuuleveski ja edesi kaovad talud metsa. Üle küla sinab eemal silmapiiril Loksa laht ja vasemal metsa peidus läi-gib väike Lohja järv. Tundub juba mere karget soo-last hingust, sega-tuna metsa kuu-muse ja heina-maal õitsvate tai-medele lõhnaga; hooti eksib ringi nõrk tuulehiil, sa-histades kaselad-vus.

Üleval kõrgel tiirutab vaikselt saaki varitsev ka-nakull, heinamaa sumiseb mesilas-te lennust, lepa-lindude laulust, põldudelt tõuse-vad õhku lõõri-tavad lõokesed, koplis kõlksuvad üksikud lehma-kellad ja eemalt männikust kostab karjaste muretu laul. Külas hau-gatab koer, maan-teel sõidetakse, suured tolmupil-ved keevad õhku, põldudel näikse inimesi tööl ole-vat.

Heinamaa jalg-rada mööda edesi

minnes ja kaasa tehes teeraja tujukad loo-keid, jõuangi juba põldude vahele. Paarsa-da sammu edesi põllupeenart mööda, ja olengi Männiku õues, kus mulle Hugo päi-kesest pruuniks põlenuna tuleb vastu.

EKKKÜ kunstinäituselt.

M. Laarman.

Oleviste ja Niguliste.

Soome keelest M. Nurmik.

14. Pummangimeeste saabumine.

seks suveks; kukkudes oli tal juba „odra okas kurgus“.

Päivanieme Leena seisis õues ja vaatas üle Saarijärve veteselja Koutanieme poole. Ta oli siin viimasel ajal sageli seisnud ja töovaheajalgi käinud järvele vaatamas.

„Pummangimehed peaksid küll juba hakama koju jõudma. Sel ajal nad enne ikka tulid. Saab näha, on's Lauri esimeste tulijate hulgas. — Külap vist. Eks poisid ole saanud Jäämerest juba küllalt maiku tunda.“

Ei paistnud veel, ei ühtki lootsikut järvel. Paluojalt, järve tagant tõuseb suits. Ellala heimalised keedavad sääl lõunaks putru, arvas Leena.

Sellase põneva ootamisega oli Leena harjunud. Kui Päivanieme Jaak oli ta noorikuna kakskümmend aastat tagasi sinna toonud, oli ta lausunud: „Mina olen poolestsaadik merimees ja pean käima Jäämerel, sest Päivanieme põllud meid ükski ei elata. Kas julged jääda siia üksi, kui lähen Pummangireisile?“ — „Miks ei julge? Sest tean, et tuled suvel säält alati tagasi,“ oli Leena vastanud.

Ja sellane ootus oli ta meelest teatud määral lõbuski, see tõi vaheldust üksluisesse maellu. Pummangimehed läksid parvedena nagu rändlinnud, ei kuulnud neist sest ajast midagi, kuni suvel äkki ilmusid kodutänavale oma kingitustega. Nii oli ta ennem Jaakugi oodanud ja kui pummangimeeste lootsik lähenes, jooksis randa. Kaugelt järvelt oli Jaak alati kübarat lehvitatud, märgiks, et elus oli. See oli esimene õnnesõnum ja pääsi, muu kordaminek kõrvaline asi. Nüüd ootas ta juba poega samade tunnetega, mis hõljusid lootuse ja kahtluse rajamail.

Sageli juhtub nii, et oodatud võõrad tulevad siis, kui ei tea arvatagi, tulevad nagu vargsi. Kui Leena õhtul tuli lähemast vösi-

kust vihaoksi toomast, kuulis ta rannast jutukõminat.

„Pummangimehed on tulnud!“ hüüdis ta. Leena tormas vastu. Piki rannateed tuli paarteistkümmend meest, veersekid seljas, kuid Laurit polnud näha.

Leena vaatas tulijaid uurivalt, nagu oleks tahtnud nende nägudelt lugeda, kas on ehk midagi halba juhtunud.

„Tere õhtust, perenaine, ja tervisi Laurilt.“

„Ta on siis alles elus, tänu Jumalale!“

„Oli veel juunikuu alguses,“ ütles Alatalu.

„Aga kuidas nüüd asjalugu on, seda me ei tea, sest ta läks „Pispärki“,“ lisas Ellala juure.

„Või Lauri „Pispärki“, surma suhu, roimarite pelgupaika!“

„Küllap käib sääl õigeidki inimesi,“ lausus Alatalu.

„Ja kas ta päris vabatahtlikult sinna läks?“

„Astus kogu suveks valaskalalaevale teenistusse. Nelisada krooni palka ja ülalpidamine laeva poolt,“ täiendas Raade.

Päivanieme emand sai nagu piste südamesse. Kurvad Pispärgi-reisid oli Soomepoolelgi tuntud. Jaak oli neist tihti jutustanud ja alati nende sõnadega lõpetanud oma kõne: „Haikalade koosolekule ja Pispärki ei lähe muud kui seiklejad ja kurjategijad.“ Nüüd ta oma ainus poeg on sinna läinud. Leena silmad löid niiskeks.

„No, ei maksa silma vesistada,“ lausus Alatalu. „Lauri on tubli merimees. Ta oli kevadpüügi segu Riginal laevameheks ja sai hästi korda oma asjaga. Tema see päästiski Koutanieme Antti, kui lootsik tormiga ümber läks. Mehed olid juba üsna hukkumas.“

„Lauri? Jumal õnnistagu teda... Nüüd oli sest ristreibasest koutalastelgi hädä,“ lausus emand.

„Siin oleks siis kakssada krooni ja Norra rätik kingituseks,“ ütles Raade.

„Või pidas veel kodu ja ema meeles.“

„Aga miks siis mitte? Ja pidas veel Koutanieme Hannagi meeles, saatis tallegi rätiku. Kes teab, ehk tuleb Hannast veel minija siia tallu.“

„Ei neid rikaste tütreid vaestele anta.“

„Kuid Lauri on kõva loomuga mees, ei see järele anna,“ ütles Ellala.

„Mina arvan, et see Pispärki-reiski on mingisuguses ühenduses selle asjaga. Kes

neid noori teab, mis nad mõtlevad. Lauri oli nõuks võtnud näidata Koutala poistele, et pääle nende on ka veel merimehi. Ja palk on hääl. Sügisel mõtles ta tagasi tulla.“

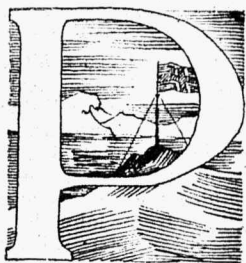
„Oleks võinud ju nüüd tulla. Ohurikkale reisile on ta läinud, seda ütleb ema süda ja nii on ennustanud mu unenäodki. Kui saaksin ta veel tervena tagasi.“

„Petlik on meri ning eriti veel Jäämeri, kuid see karastab noorukese meheks. Ei ole põhjust kurvastuseks, kui ta veel pole surnute kirjas,“ lausus Alatalu.

„Ela hästi, meil on tarvis veel mitmes talus sees käia, sest meil on ühtlasi ka posti-mehe amet.“

Mehed läksid. Kaua mõttes Leena nende põhjuste üle, mis Larrit olid kannustanud minema kurb-kuulsasse Pispärki.

15. Sõda jäärebaste vastu.

öörame jälle tagasi Idasaarte Pöölilahe rannakaljudele ja jälgime edasi nende küue põhjasõitja, eriti Lauri Päiväniemi juhtumusi nende võitluses olemasolu eest, olles eraldatuna muust maailmast.

Väsinud Varangi tagasituleku ootamisest ja märgates, et nad omal jõul peavad läbi saama kuni sügiseni, kui mitte järgmise suveni, tegid nad kõik koos ülevaatusse toidumäära, relvade ja muude asjade kohta, mis neile olid jäänud ja mis nende läbisaamist pidid hõlbustama. Bukke märkis kõik raamatusse. Kaptan oli jätnud neile kastitüüpe leiba, veidi haljast toitu, 20 karpi konserve, 25 naela jahu, mõne naela soola, kaks püssi ja nende jaoks 60 padrunit, kuid millest juba 25 oli lastud, kaks telki ja iga mehe jaoks asemeriidid, teemasina ja natuke teed ja suhkrut. Pääle selle olid nende kasutada rasvakatlad ja paarkümmend tündrit valaskala rasva. Kütmine oli annud üheksa pötra, kelle lihad olid lumes, kuid näitasid rikkiminekutundemärke, ega olnud niipalju soola, et oleks võinud need sisse teha. Neil oli ka neli kotti haha ebemeid, mida nad küljealuseks tarvitasid, niisama nagu pödranahku. Veel oleks nimetada paar kirvest, tulenõud ja pusid igal mehel.

„Kraami on meil keskmiselt. Oleks leiba, soola ja laskemoona rohkem, siis julgesin toidu poolest tulewikku vaadata, vahest üle talvegi, kui laseks jahisaaki lõksaks. Loomariik on suvel värske liha poolest kindlustatud. Kuid peame meeles pidama, et merielajad ja linnud talveks pakase eest lõuna poole põgenevad, seepärast peab neid suvel püüdma talve jaoks. Peab veel meeles pidama, et suvi on lühike, väga lühike,“ kõneles Bukke.

„Kui siin tuleb talv veeta, siis vaja tingimata muretseda parem maja ning rohkemsti sooje karusnahku,“ lisas Lauri juure. „Kui

farmukalt minna vastu valjule saatusele, siis ta annab järele. Meil on ees käre talv, kuid mitte lootusetu.“

Neile ilmus siiski uusi vaenlasi, keda nad ei teadnud arvesse võtta. Pahimad neist olid jäärebased, kes parviti hakkasid tikkuma kontvõraks.

Liha lõhnast meelitatud, oli neid kümnete kaupa kogunenud nende asupaiga ümber ja kõik nad napsasid hammaste vahele, mis vähegi suhu sündis, küsimata, kelle oma see oli. Jäärebased lõpetasid ühes kajakate ja tormilindudega ka valaskala raisa, jäärebased kandsid rasva lõpetise katelde juurest ja varastasid teinekord keedulihha üsna näpu vahelt ära. Neid ei maksnud lastagi, sest padruneid oli nii vähe ja suvel oli neil hall, takune ja harva karvaga nahk. Terase haistmise varal nuuskisid jäärebased lumehangedest pödraliha üles, ja mõne silmapilguga olid lihad söödud ja osa kantud pesadesse poegadele. Kui Lauri ja Uula läksid ühel päeval pödraliha tooma sissesoolamiseks, leidsid nad enama jao peidukohtadest vaid luukered, sest jäärebaste parv oli äkki ilmunud Pöölilahe rannamaile hävitust tegema.

„See on häbematu, ennekuulmatu, et rebasest vähemad loomad ühe ööga mitu pötra nahka panevad. Eile olid peidukohad veel puutumata.“

„Na omava liha viinu oma urg.“

Ja ümbrust lähemalt uurides leidsid nad hulga lihakamakaid samblaisse peidetuna. Üks inetu välimusega rebane, nähtavasti poegade ema, oli parajasti suurt lihakantsakat mäele tirimas, kui nad ta tabasid. Lauri laskis ta teistele hoiatuseks maha, kuid sellest põlnud mingit abi.

Et jäärebased inimest kunagi ennem ei olnud näinud, ei osanud nad sugugi teda kartada. Ainult seda nad panid kohe tähele, et inimene on õel ja vägev metsaline: tapab hulga suuri jahiloomi ja matab maha, kuid teinekord jätab aupakkult palju suurema jahilooma vähemate metsaliste süüa. Kui jäärebased võrdlesid neid uusi Idasaarile tulnud metsalisi teiste suurematega, jääkarudega, olid uued nende meelest paremad. Nad said hõlpsamini saaki, sõid ise vähe, mitte nii kui jääkaru, peaaegu terve pödra korruga. Ja seepärast otsustasid jäärebased inimesega kampa lüüa ta raisku ja maetud lihavarasid jaotama.

Kui valaskala raisk lõppis ja pödraliha kividega ümbritsetud tündrisse soola pandi, läksid jäärebased nii julgeks, et tikkusid meeste ära olles telki leivakasti kallale. Nad käisid korralikult söömas väljavisatud toidujätiseid, nad istusid meeste süües nende ümber nagu näljased koerad ja vahtisid iga nende liigutust. Ja kui mõni viskas kondi või lihatiiki, kargasid kõik seda tabama, isekeskis riieldes. Ükskord keskpäeval oli Vassili võtnud kingad jalast ja pannud need telgi seina ääre tahenema. Veidi aja pärast välja minnes nägi ta rebase, king suus, mäe poole liduvat. Siis sündis äge võidujooks, ja lõppeks pidi rebane varastatud kinga jätma õigele omanikule. Teinekord viis rebane Miikhkali

pussi minema, millega ta parajasti põtra oli tõurastamas.

Jäärebaste ahnus ei näinud tulevat mitte seevõrra näljast kui uudishimust ja sest hääst arvamisest, mis nad alguses inimesest olid omandanud; inimene on parem kui jääkaru, see oli nende veendumus. Neil oleks sel ajal olnud ka muud rooga üliküllalt, sest et vesilinnud parajasti haudusid. Eriti rikkalikud maisroad oleksid neid saartel oodanud, kuid sinna nad minna ei himustanud. Tuhanded merilinnud oleksid neil kohe kallal olnud, kui esimest munapesa oleksid hakanud tühjendamata. Nad oleksid neil kõrvad lukku karju-

„ja teine löi kõrvalt elaja surnuks.“

nud, nad oleksid valusasti kiskunud nende karvu, suur purmeister-kajak oleks nad tiibadega pimedaks peksnud ja vastik tormilind pursanud sõormeist nende pääle pahalõhnalist vedelikku. Ei, sinna rebased ei himustanud. Parem oli elada inimese hangitud maisuroode ääres.

Ja usk inimese sõprusse läks sellejärele veel suuremaks, kui nad märkasid, et Lauri tõi ühel päeval viis jäärebaste poega telgi juure, paigutas nad kasti ja söötis neid pehme, värsket lihaga. Nad kogunesid kasti ümber nagu õnnitelema neid õnnelikke, kelle inimene võttis oma otsekohese hoole alla.

Kuid see hää vahekord rikuti Varangi maja elanikkude poolt, sest neil polnud sugugi tahtmist jäärebastega nii lähedases sõpruses elada. See sündis siis, kui Lauri ja Uula tõid selle teate koju, et jäärebased on põdralihad kõik suurelt osalt nahka pannud. Meeste ühisel nõupidamisel kuulutati üldine sõda jäärebaste vastu. Esmalt oli vaja söödikud kõrvaldada, siis alles võis hakata tagavarasid koguma.

Püügivõtted olid esmalt väga lihtsad. Alguses heideti vaid lihakamakas metsalistele, ja siis kogunesid nad rähisevaks karjaks selle ümber. Nüüd hakkas üks meestest, enamasti Uula, neid kirve silmaga surnuks nõtima.

Kui võitlejate read nii äkki harvenesid, taganesid ettevaatlikumad võitlusväljalt, saades siit ühe õpetuse; nad ei andunud enam karjana kirve ulatusele. Järgmine püügivõtte oli „õngitsemine“. Lauri sidus lihatiiki tugevasti nõõri otsa ja viskas selle rebasele. Kohe hakkas see hammastega nii tugevasti lihast kinni, et võis ta nõõripidi lähemale tõmmata, ja teine löi kõrvalt elaja surnuks. Ent teised, kes kõrvalt vaatasid, said targemaks. Järgmisel korral, kui Lauri jälle neile „õnge“ viskas, ei hakanud nad enam sellest kinni, vaid silmitsesid sööta himukail silmil, pää viltu. Seepärast pidi otsima uusi püügivõtteid.

„Ahaa,“ ütles Lauri, leidis uue võtte. „Püüame neid niisama nagu põtru.“ Ta asetaski raisa lähedale maha linnu silmuse ja hoidis nõõri teist otsa käes. Kui rebane astus jalaga silmusesse, tõmbas Lauri nõõri, ja silmus tõmbus jala ümber kokku. Selkombel sai ta mitukümmend. Kuid lõppeks õppisid rebased sellestki hoiduma, ja Varangi mehed pidid kaevama neile hundiaugu. Sinna langes neid rohkesti, kuid uusi tuli ikka tapetute asemele, ja võitlus rebaste vastu näis olevat lootusetu. Kõllased said neid vahetpidamata nülvida, sest Lauri ja Bukke olid otsustanud nende nahkadest teha kerged sügiskasukad. Ellu jäänud rebased söid nülitud seltsimeeste kehi, mis jõudsid, kandes neid ka poegadele. Osa jäi mädanema. Raipe lõhna levis ümbruses laiali ja meelitas uusi tulijaid endiste asemele.

Ühel hommikul astus Bukke vihaseks telki; ta otse vabises meelepahast, kui ähki-des ja kogeldes lausus:

„Nüüd need riivatud röövlid söövad rasvagi tündrist, kalli rasva, mille ükskord Vuoreijasse jõudes võime rahaks teha.“

Mindi hulgas tündreid vaatama ja märgati, et Bukke teade ei olnud liialdatud. Mitme tündri kaande olid rebased närinud pääsuuruse augu, kust rasva olid lakkunud. Halvem lugu oli nende tündritega, mille külge oli lõhki, neis polnud enam kui raasuke rasva uurdeis.

„Nii läheb meie väärtuslik põletisaine nende põrguliste kõhtu. Millega soojendame ja valgustame talvel oma maja, kui pole rasva lampi panna,“ hädaldas Lauri.

„Nii see edesi minna ei või,“ ütles Bukke „kordamööda peame valvama oma moonaladusid, ja kivid olgu alati taskus valmis. Muidu kaotame kõik oma varanduse.“

Varangi mehed tüdisid rebaste nülgimisest, kellel ei näinud lõppu tulevat, ja mõtlesid juba hoopis teise kohta kolida, kuid siis märkasid, et valvuri abil võivad puutumata hoida oma moonaladud. Bukke arvas, et kõige parem on talvel tappa jäärebasteid, kui karv on hää ja valge. Siis võiksid nende nahad olla hinnaliseks kaubaks, mis sünniks Norramaaale kaasa viia.

Meheed ei võinud kuidagi aru saada, mis jäärebasteid nii suurte hullkadena tõmbas nende asupaigale. Teised arvasid, et pääpõhjusteks oli Gröönimaa valaskala raisk, teised jälle, et rasvakatlaist tuulega levinud lõhn

nii magusasti rebaste ninaerkusid kutistas, et nad selle tõmbejõule ei suutnud vastu panna.

Selle sõja järel hakati õige tõsiselt toidumoona tagavaraks muretsema. Et linde väheste laengutega ei maksnud tappa, tegid nad võrgust püünise, millele pikast raudvardast vars taha kinnitati. Linnupüüniseid oli Bukke näinud Islandis tarvitatavat. Sääligi oli ta käinud püügireisidel. Uula-Piera sai püünise endale relvaks ja sellega varitses ta Vangeli saare kaljurinnakuil ja nabis linde kinni kümnete kaupa päevas. Jenseni saarelt püüdis ta hahku ja hanesid. Linnud roogiti puhtaks ja Bukke keetis neid endisid rasvakatlais ja pani talveks tündritesse soola. Lauri käis puhu üksi, puhu Mahtvei või Miihkaliiga põtru kütimas, ega tulnud kunagi tühjalt tagasi. Nüüd ta ei peitnud lihasid enam lumme, vaid kandis koju valvuri silma alla. Tööd jätkus kõigile. Kes neis teis ei olnud, need kalastasid. Toitu oli seega küllalt, olgugi et oli veidi ühekülgne, ja soola keedeti mereveest.

Neis askeldusis kulus aeg märkamata. Neil polnud tihti aegagi oma muust maailmast eraldatud seisukorra üle järele mõelda.

Suvel virgutas neid lootus, et sügise tules saadetakse neile järele, kui pole kuulda neid koju tulevat. Ent sügise poole võis meestest juba märgata, et neid vaevas koduigatus. Tihti kesk küret tööd tõusid nad neeme seljandikule silmitsema lõunapoolist taevaranda, lootuses näha sääli mõne norra laeva valgeid purji või suitsu. Kuid ei paistnud üht ega teist.

Ühel hommikul oli Lauri Poolineeme seljandikul lipu juures merd silmitsemas ning jooksis säält kähku telki rõõmusõnumeid kuulutama:

„Merel nägin suure musta eseme, üle udu paistis see laevana.“

Kõik tormasid üles künkale. Tõepoolest läbi harva udu kangastus eemal must piklik kogu.

„See on kindlasti meie järele saadetud laev, nüüd peaksime neile märki andma. Toome siia rasvatünni ja süütame põlema!“ hüüdis Lauri innukalt.

„Ei see ole laeva nägu,“ kahtles Bukke.

„Mis põrgu laev tu om, hülge' enneki lesätävä jäätükül,“ väitis Uula Piera, kes tundis juba ammu ajast mere kangastusi.

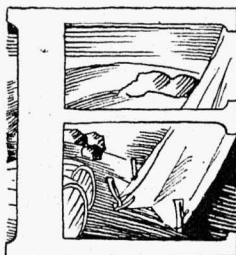
Kui udu selgis, nägid kõik, et koltlasel oli õigus; väike jääpank oli hülgeid täis.

Hoopis vastupidi näisid pääsmislootused endisest vähemad, sest Idasaare lõunapoolle oli ajanud suuri ajujää laamisid ja need ulatasid kaugemale, kui silm kandis. Järgneval ööl oli juba nii pakane, et jäädevahelised praod ja sulalaidud jäätusid. Päev-päevalt vähenes lootus ja lõppeks pääsis neis võidule see masendav tõde, et nad olid sunnitud jääma Idasaarile talvetama.

Kurba meeoleolu ja koduigatsust suurendas seegi, et külmatihased, kes sääli Teravmägedel suurte hulkadena pesitavad ja kogu suve rõõmsa vidistamisega nende meelt olid lahutanud, nüüd suurteks parvedeks kogunesid ja ühel ööl sootuks kadusid; nad olid läinud lõunapoolse soojemat maad otsima. Samuti

läksid sääli pesitsenud kahlajad, haned ja hahad... Elu linnumägedel jäi ikka vaiksemaks, sest nabamaade käre talv läkitas sinna oma esimesi saadikuid. Viimati jäid veel kaurid, kajakad, tormilinnud ning jäätuvikkesed. Kuid Pooli lahe kinnikülmamise järele siirdusid needki lõuna poole ja kõrgeil linnukaljudel, kus suvel oli nii vilgas, kohisev elu, valitses jälle sügav vaikus. Ainult mõni kiirunaparv väälkus sääli hommiku koites, kui viimseilt sularindeilt hoolega toitu kogus, et suudaks käredatele talvele paremini vastu panna.

16. Kõrvesäädus.

raldatuna elas sääli Idasaarte inimühiskond oma elu, nagu oma riigina, millel pidi olema oma valitsus ja oma säädustik. Sinna ei ulatanud enam Norra, ei Soome, ega Vene säädused, ja oma keerulisuse tõttu poleks nad kohalisedki olnud siin lihtses meesteriigis, kus määrused pidid olema võimalikult lühikesed, selged ja mõjuvad. Süüteo puhul nad ei võinud jätta seda karistamata, et see ei korduks, ja seks vajasid nad säädust ja selle tarvitamist, ehk küll nende hulgas polnud õpetatud kohtunikke.

Ei ole nii väikest ühiskonda, et sinna ei hiiliks kuritegu mingisugusel kujul rahulikku elu mürgitama. Nii sündis ka Idasaaril. Venelased Vassili Kanin ja Miihkali Kurenko, mõlemad sündinud roimarid ja Siberi vangid, ei suutnud sääligi jääda inimesteks, vaid tegid endid süüdlasteks inetus kuritööd, mis sügavasti haavas teiste ühiskonna liigete õigust. Juhtumus oli järgmine:

Kui Lauri ühel öhtul tuli küttemast, nägi ta Vassili ja Miihkali rannal kivimurrus kive hunnikusse tõstvat. Teda pani imestama meeste salalikkus, kuidas nad pahategijate kombel aegajalt ringi ja telgi poole piilusid. Meeste märkamata pääsis Lauri telki. Kui venelased sisse tulid, puges ta välja, läks randa kivihunniku juure ja kaevas selle alt välja neli leiba. Venelased olid need varastanud ühisest kassast, leivakastist, ja peitnud endile lisaportsjoniks. Nagu mäletame jäi rasvakeetjatele vaid üks kastitais leibu, ja et sellest nüüd kogu aastaks pidi jätkuma, otsustasid nad maksta panna valju määruse: igale mehele anti päevas vaid poole rusika suurune leivatükk. Lauri oli valitud ühiseks moonajagajaks. Liha ja rasva selleasemel sai igaüks niipalju kui tahtis.

Lauri kutsus ka teised vaatama. Koltlasel ja Bukke said väga vihaseks. Seepäale peeti telgis ühine nõupidamine, kus Bukke koosolekut juhatas:

„Vassili Kanin ja Miihkali Kurenko, kas olete varastanud need leivad endile meie ühisest kassast?“

Ei mingit vastust. Süüdlased vahtisid maha.

„Seda nad tegid küll,“ tõendas Lauri.

„Ma näie veidi aja iist Miihkali viivat midägi randa,“ lausub Uula.

„Te röövlid,“ hüüdis Bukke, „või tahate meid teisi näljaga tappa ja ise ainult elada. — Mis karistuse neile määrame?“

„Meil ei ole veel säädusi, mille järele kohut mõistaksime,“ tähendas Lauri.

„Me teeme nad siinsamas, Missugune ettepanek tehakse varguse karistamiseks?“

„Kohtuotsus viiakse kohe täide.“

„Varas võlla, mõrtsuk surma; see on hästi mõjuv, ennevanasti tarvitatud säädus,“ esitas Lauri.

„Väegäde rasse karistus,“ laitis Uula.

„Ma ei mõtle just seda, et kohe esimese varguse eest mehed võllasse tõmmataks — ega see siin puudeta saarel ka võimalik olekski — kuid teistkordsel juhtumisel peaks küll sisse säädma surmanuhtluse või eraldamise meie ühiskonnast, ja see oleks üksikule veel suurem karistus, sest ta jäetaks üksi võitlema ses kohutavas ümbruses elu ja surma rajamail. Selle esimese kuritöö eest tuleks leida pehmem, kuid siiski mõjuv trahv. Panen ette vastu võtta järgmine säädus:

Kes end varguses teeb süüdlaseks, seda karistatagu esimesel korral kõigevähem kahekümneviie ja kõigeenam viiekümne vitsa-

hoobiga paljale seljale. Süüteo kordumisel aetagu ta ühiskonnast minema.

„Kas ollakse nõus selle sääduse ettepanekuga?“ küsis Bukke.

„Nõus,“ ütlesid koltlased.

„Mina olen ka nõus,“ ütles Bukke.

„Mitme vitsahoobiga peab karistama neid leivavargaid?“ küsis ta silmapilgu vaikuse järele.

„Kahekümne viiega,“ pani Lauri ette.

„Igamees annab mursunahkse rihmaga viis hoop. See määrus on sellepolest hääd, et karistatu ei saa eriti kellegi vastu viha kanda.“

„Kas ollakse nõus?“

„Nõus.“

„Kohtuistung on otsustanud anda Vassili Kaminile ja Miihkali Kurenkole esmakordse varguse eest kakskümmendviis vitsahoopi selga. Kohtuotsus viiakse kohe täide,“ kuulutas Bukke pidulikul häälel. „Vassili kannatagu esimesena.“

Uula-Piera haaras rihma. Vassili asetus kõhuli põdranahale telgi ette ja Miihkali oli valmis algama. Kuuldus viis laksu järgeomööda ja igaihe järele Bukke lugemine. Kui kõik mehed olid selkombel venelasele kõrvehäädust selga lugenud, vaheldus karistatav. Vihaselt põrnitsedes vahtisid venelased lööjaid, kuid kummagi suust ei tulnud oigehäält, mõlemad pigistasid vaid samblatukka hammaste vahel.

Imestades vaatasid jäärebased seda tegevust, oodates nähtavasti vesise suuga söödavat.

Selle kohtumõistmise järele valitseb majas sünges vaikus, nii karistajad kui karistatavad olid veidi pahas tujus ja keegi ei kõnelnud midagi. Kui Vassili siis Miihkali lähedale pääsis, küsis ta sosinal:

„Kas oli valus?“

„Ei, nad löid samasse kohta, kuhu kasakad varem Sahaliinil. Sääl on nahk paksem.“

„Minul niisamuti,“ sõnas Miihkali. „Nad ei teadnud, et kõrgemal oleks nahk õhem olnud.“

Leivakast hoiti endiselt nurgas ilma lukustamata, kuid sellejärele ei kadunud säält midagi muul ajal kui ühise moonajaotuse aegu. Ja elu ses väikeses ühiskonnas oleks tasa ja rahuulikult edasi veernud, kui kiusatus poleks teisel kujul tulnud meelerahu eksitama ja selle ühiskonna liikmeis äratama kahjulikke kirgi. Kuid sellest jutustame järgmises päätükis.

Kartus.

Leo Tolstol järele A. H. T.

Kord kaotas Rooma keisrinna oma kallisasjad. Siis kuulutati kogu riigis: kes kaotatud asjad üles leiab ja nad kolmekümne päeva jooksul tagasi toob, saab rikkaliku tasu; kes nad aga pärast kolmekümnendat päeva tagasi toob, seda karistatakse surmaga. Juudi rabi Samuel leidis kaotatud kalliskivid varsti üles, kuid tõi nad pärast kolmekümnendat päeva tagasi. „Olid sa välismaal?“ küsis keisrinna temalt. „Ei, ma olin kodus“, vastas tema. „Aga sina ehk ei teadnud, mis kuulutati.“ „Ei, teadsin“, ütles Samuel. „Aga miks sa siis asju enne kolmekümnendat päeva tagasi ei toonud? Sind ootab ju surmanuhtlus.“ „Ma tahtsin sulle näidata“, ütles Samuel, „et mitte hirmu tõttu kuulutatud karistuse pärast ei toonud ma asju tagasi, vaid Jumala kartuse pärast“. Keisrinna andis talle armu ja laskis ta rahus minna.

Õhulaevas üle Atlandi.

Tuhandeid kilomeetreid keskel pilvi tormitseva mere kohal.

Heinakuu lõpul saabus Inglismaale Ameerikast kirju ja ajalehti, mis olid alles kolme päeva eest tulema saadetud. Esimene kord inimkonna ajaloos on juhtunud sellane ime.

Need tõi tulles kaasa suur inglise õhulaev R 34, mis sõitis üle Atlandi ookeani 3 päeva, 3 tunni ja 3 minutiga. See purjetas julgelt ja kindlalt üle kohiseva ja kõrgelt lainetava mere.

Ta petroleumi-kulu oli umbes kolm liitrit kilomeetri kohta, ja tal oli veel 4500 liitrit järel. Ta saabus kodumaale umbes poolteise kilomeetri kõrgusel ja purjetas üle Mani saare,

Liverpooli, Derby ja Nottinghami.

Reisilolijad nägid oma laevast üsna vähe, sest et kogu aja sõitsid pilvede keskel, kuid siin-sääil eraldasid siiski pääkohal selge sinitaeva ja all suurte lainete vahtu.

Oleks vahest huvitav lugeda väljavõtteid selt Kolumbus-reisilt kindral Mailandi ülestähendusist, mis ta R 34 logiraamatu¹ pidajana reisi üle on teinud.

New-Yorgist Londonisse.

Esimene päev. 9,15. Oleme juba teinud 4,30 miili New-Yorgist ja läheme edesi tubli kiirusega. Post on juba sorteeritud, ja see võttis määratu aja. — Loodame, et nii jõuame palju nobedamini kui kunagi enne toimetada

¹ logi — vahend, millega mõõdetakse sõidukiirust. Kes reisijate aurikul sõitnud, on vahest märganud laeva järel ujuvat kōit, mis aht- risse ülessäetud rattakeest ringi keerutab. See keerlev rattake märgib pea sama täpselt sõidetud kilomeetrid üles kui jalgratta külge kinnitatud kilomeetrimõõtja või auto taksomeeter.

posti New-Yorgist Londonisse ja et meie reis on ida ja lääne, Vana ja Uue maailma vahelise korrapärase õhuposti ühenduse eelkäija.

10,45. Kui meie reis üle ookeani õnnestub, võtab major Scott sõidusihi otse Londoni pääle, ja siis saame näha, kui kaua kestab sõit üle Atlandi New-Yorgi Broadwaylt Londoni Picadilly Cirkusele, ühe päälinna keskelt teise päälinna keskele.

10,45. Cooke magab söögitoa laua all.

20. Pritchard heidab magama söögitoa laua alla.

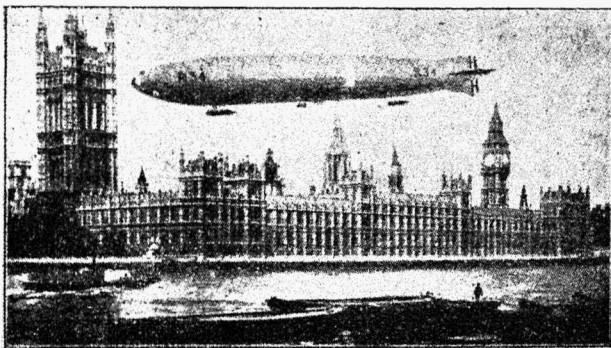
See söögitoa lauaalune näib olevat laeva kõige mugavam puhkepaik.

Tants pilvede keskel.

Teine päev. 0,30. Söögiajad on alati kõige tervitatumad ja annavad meeskonna kõige vastutusrikkamaile jäsemeile kibedasti igatsetud puhkeaja. Meie uus gramofon on palju parem kui see, mis meil oli eelmisel reisil, ja esivaguni trepist alla astudes nägin, kuidas Luck ja Harris päris ilusasti tantsisid one-steppi.

10,30. Scott laseb õhulaeva laskuda, et merepinda nähes meie sõidukiiruse üle võiks otsustada, kuid 900 jala kõrguses on udu veel nii tihe, et ta katsest loobub. Laskudes 3800 jala kõrgusest 900 jala kõrguseni läbistame viis eri pilvekihti. Neis pakses pilvis — oleme olnud nende keskel juba homm. k. 3,30 saadik — me ei saa kuidagi määrata oma kiirust, sest need ulatavad kuini veepinnani. Ei ole muud nõu kui puskida edasi läbi pilvede.

16,45. Pääseme pääle pilvi mõneks õnnelikuks hetkeks ja näeme imekauni pilvemaastiku, ühe rea teise järel puha

Õhulaev Londoni kohal.

valgeid, puha hallsinakaid mägesid, mille vahel on laiu, sügavaid orge, ja ülapoolel üsna lähedal särab helkjas-sinine taevast. Sära on peaaegu pimestav, ja me võime päikest vaid pilgukese aega tühtjärke vaadata.

EKKKÜ kunstinäituselt.

R. Nyman.

mattides kõikudes kuulsime, kuidas sadu halastamatult peksis meie ustava õhulaeva välispinda, ja ilmast hoolimata tundub meil olevat kindel ja hää.

Kolmas päev. 6. Meie allpool olevad pilved näivad nagu hiiglasuured, pehmed, kohevad ehme-sängid, ja need täidavad meele isesuguse vastupanemata raugusega, nagu tahaks neile puhkama heita. Tunne ka oletatavasti samasugune kui see, mis mõnd inimest valdab mööda järsku mäeveergu ülesronides.

8. Tänane pruukost on otsegi mingi pidusöök ja olles välja arvanud, et see on meie viimne õhupruukost, ei ole me enam nii kokkuhoidlikud söögi suhtes. Oleme saanud raadiogrammi Mr. G. Constantinescolt, selt kuulsalt romaaniõugu leidurilt, ja ta ütleb meile tere tulemast tagasi Inglismaale.

12,30. Pilved on lahkunud, kuid ainult ajutiseks, tunnen seda kindlasti. Oleme 5000 jala kõrguses, taevast on kristall-selge ja sinine ja meri tumesinine. Nägevus on kõige suurem, ja ses kõrguses võime, oma käsiramatut teadmist mööda, näha 81 miili kaugusele. Või õigemini öelda, võime näha 162 miili kaugusele, arva-

Niined.

20,50. Jälle tihedad pilved ja ränk vihmasagar. Clifdeni raadiojaama märgid kuulduvad päris selgesti meie vastuvõtteaparaadis, mis tõendab meie lähenemist kodumaale; ja Durrantil on praegu õnnestunud kuulda East Fortune raadiokõnet 1100 miili kaugusest. Ta kuulis üsna nõrgasti sõnad „laupäeva õhtul.“

Kesköine sadu.

24. Ikka kallab vett, sihist kõrvale kaldumine on välja arvatud, see on umbes 10 pägalat lõuna poole. Ripp-

tes kogu vaateala ette ja taha, ja pindala, mis kuni silmaulatuseni ringi meie ümber laiub, on 19,200 ruutmiili, ja siiski pole näha ühtki laeva.

Maa paistab.

19,25. Paremalt poolt paistab maa. Suur vaimustus kogu laevas.

Scott muudab kursi, et saada maa kohale. Cooke võtab esile suure Iiri-maa lääneranniku kaardi, ja nüüd läheb äge võistlus lahti, kes võib täpsemini koha ära määrata meie sõidul rannajoont mööda. [Otse] meie ees on

kaks väikest saart. Kiikritega näeme Clifdeni raadio antenne.

20,15. Juhime otse üle mägede, mis siin paigas on 2,900 jalga kõrged. Milline üksluine ja kaljune rannajoon! Tuleb nähtavale suurepärase pilve-maastik.

Kõrgel valged muinasjutulised ja fantastilise kujuga sagarpilved ümbrit-

sevad meid igast küljest, ja nende läbi kergivad mägede tipud. Näeme järvi, sadamaid, saari, ja haljaid niite, kauneima pildi, mis üldse olime näinud kogu meie reisi kestel. Otsegu oleksid loodusjõud hoidnud tagavaraks oma parimad pilvekujud, et tervitada meie Britanniassa jõudmist.

Äpyornise saar.

H. G. Wells'i järele N. A.

Armilise näoga mees kummardus üle laua ja vaatles mu kimpu.

„Orhhideed?“ küsis ta.

„Paar tükki,“ vastasin.

„Tsypripeedid?“ ütles ta.

„Päämiselt“, vastasin.

„Midagi uut? Ei? Arvan küll.

Mul on olnud käsil need saared kahekümneviie — ei, kahekümneseitsme aasta eest. Kui leiate säält midagi uut — no ja, siis see tõepoolest on tuliuus. Palju ma pole jätnud järele!“

„Ma ei ole koleksioneer“, vastasin.

„Olin siis veel noor,“ jatkas ta.

„Issand Jumal! Kuidas olen tormanud ringi!“

Näis, nagu ta võtaks mu mõõdu. — Kaks aastat olin Ida-Indias ja seitse Brasiilias. Siis läksin Madagaskari.“

„Paari uurijat tunnen nimepidi“, ütlin, tehes end huvitatuks kaugele kalduvast jutust. „Kellele olete korjanud?“

„Dawsonid. Olete kunagi kuulnud Butcheri nime?“

„Butcher? Butcher? Nimi kõlas mu mälestuses uduselt tutvana; siis sattus mulle meele — Butcheri protsess Dawsoni vastu. — „Põrgu!“ ütlin, olete see mees, kes protsessis nendega — nelja aasta kestes? Tühjale saarele sattunud...“

„Teie teenistuses!“ ütles armiga mees kummardades. Koomiline protsess, mis?

„Kuidas siis läks?“ ütlin mina. „Niil täielikult ei või enam tuletada meele protsessi.“

„Noh, siis... Olete kuulnud Äpyornisest?“

„Tahaksin arvata! Alles ühe või kahe kuu eest Andrews jutustas mulle sellest otse enne kui reisisin ära. Nagu näib, nad olid leidnud puusaluu — peaaegu kütünrapikkuse. Imeelukas see pidi olema!“

„Tahan meelsasti uskuda“, ütles armiga mees. „See oli imeelukas. Sindbadi rock-lind on legend selle kõrval. Kunas nad on leidnud need kondid?“

„Kolme või nelja aasta eest — usun. 1891. Milleks küsite?“

„Miks? Kuna mina olen need leidnud — issand, ja! Sellest on nüüd peaaegu kakskümmend aastat tagasi. Kui Dawsonid poleks astunud nii meeletult väärtuse vastu, nad oleksid võinud moodustada selles kena ringi... M i n u süü see ei olnud tõesti, et neetud paat kiskus enda lahti...“

Ta pidas pausi. — „Oletan, see on sama paik. Eriline soo, umbes üheksakümmend miili põhjas Antanarivost. Tunnete seda juhuslikult? Peab sõitma paadis piki kallast. Teie ei mäleta seda enam?“

„Ei. Mina mitte. Aga usun, Andrews ütles midagi ühest soost.“

„See peab olema see. See on idakaldal. Ja see on pisut vees, mis hoiab asju mädanemisest. See lõhnab kreosoodina. Olete leidnud veel mune? Paar muna, mis leidsin, olid poolteist jalga pikad. Soo käib ringi, peate

teadma, ja lõikab otse ära selle tüki-kese. Enamasti soolvesi, muide... No ja... Oli see elu! Asjad ise leidsin hoopis juhuslikult. Otsisime mune — mina ja kaks pärismaalast, ühes nende veidras kokkuseotud paadis, ja seejuures leidsime luid. Mul oli telk elutarvetega neljaks päevaks; ja ühes kaugemas paigas tegime end koduseks.

Veel nüüd — kui ainult mõtlen sellest — tuleb ninna tolleaegne tõrvane lõhn! See on sootuks oma-laadne töö. Katsutakse muda läbi raudritvade, teate.. Ja harilikult munad purustatakse seejuures. Peab teadma, kui kaua on tollest, kui need äpyornised elasid. Mis-

jonärid tõendavad, pärismaalasil olevat veel legende ajast, kui need elasid; aga ma ise ei ole kuulnud sellaseid lugusid. Üks on kindel: munad, mille leidsime, olid värsked, nagu oleksid munetud äsja. Värsked! Kuna kandsime neid meie paadi juure, üks mu mustadest lasi kivi langeda ühe päale, ja see purunes. Kuidas paitasin siis poissi! Aga see oli lihtsalt taevalik — nagu see oleks munetud nüüd — igasuguse lõhna jäljeta — ja seejuures ema on surnud — kes teab — aastat neli sada! Mõeldagu, üks putukas olevat hammustanud teda. Muide — et tulla jälle mu loo juure... Olime tarvitanud selleks kogu päeva, et vaevelda soos ja tuua välja paar muna tervetena, ja olime hoopis kaetud ilge musta mudaga, ja mina oli loomulikult väga sandis tujus. Niipalju kui teadsin, need olid ainsad munad, mis olid leitud

tervetena, ilma iga jäljetagi. Hiljem kord vaatasin neid, mis on Londoni Loodusteaduslikus muuseumis; kõik oli täis arme ja kokkukleebitud nagu mosaiik, millel puudub tükke. Minu omad olid hoopis täiuslikud; ja tahtsin teha juba äri nendega, kui tulin koju! Loomulikult pahandasin hullust poisist, kes oli lasknud lihtselt

langeda kolme tunni töö vilja — vaid ühe putuka pärast. Andsin talle seda ka mõista kaunis korralikult:

Armiga mees võttis välja piibu. Ulatasin talle oma tubakakoti. Ta toppis oma piibu haja-meelsena.

„Ja kuidas oli teistega? Ma ei mäleta enam...“

„Armilise näoga mees kummardus üle laua...“

„See on just tähelepandav ses loos. Mul oli neid veel kolm. Täiesti värsked munad. Hää küll! Panime nad paati, ja ma läksin telki keetma kohvi, ja jätsin oma mõlemad mustad sinna randa. Üks näis tegutsevat oma putukapistega, teine aitas teda seejuures. Mõtet, et poisid kasutaksid veidrat olukorda, milles leidsin enda, ja algaksid võitlust, asja ees, teist taga, ei tulnud mulle hoopis. Aga mõtlen, putukapiste ja hoobid, mis olin annud talle, olid teinud ühe metsikuks — ta alati oli olnud kättemaksuline loom — ja see mõjutas teist.

Ma tean veel — istusin säääl, suitsetasin ja keetsin vett piirituslambil, mille ikka võtsin kaasa sellaseil retkil. Seejuures imetelin sood veerengupäikeses. Soo oli must ja veripunane — laiad jooned — imeväärne vaade. Selle taga lamas künkline maa — hall ja

udune — pääl taevas, punane nagu ahju leek. Ja viiskümmend meetrit minu taga olid need neetud mustad ja leppisid kokku sõita minema paadis ja jätta mind lihtsalt maha — elutarvetega kolmeks päevaks ja ühe linase telgiga — ning ei midagi juua — pääle ühe kruusi vett! Kuulsin kord enda taga midagi haukumise taolist — ja siis nad olid juba — nende paadis — see oli hoopis väike paat — umbes kakskümmend meetrit maast. Tegin endale raksuga selgeks, mis oli lahti. Minu püss oli telgis — ja pääle selle — mul ei olnud kuule — ainult linnuhaavleid. Seda nad teadsid. Aga mul oli taskus väike revolver — ja selle tõmbasin välja rannale tormates.

„Hee! Tagasi!“ hüüdsin revolverit vibutades. Nad pomisesid midagi, ja mees, kes oli purustanud muna, hurraatas hoopis kõvasti! Sihtisin ühe pääle — kuna ta oli haavamata ja hoidis aeru... ja lasin mööda. Nad naersid. Siiski, ma ei lasknud end eksitada. Teadsin, ma pidin jääma rahulikuks. Sihtisin jälle tema pääle — ja seekord ta hüppas praksudes üles. Ta ei naernud seekord. Kolmandal korral tabasin ta pääst — ta läks üle parda — ja temaga aer. See oli hoopis ebaharilik pauk revolveri jaoks. Ta pidi olema igatahes viiekümne meetri kauguses. Ta kadus paugupäält. Kas mahalastud või lihtsalt uimastatud ja uppunud, seda ma ei tea. Siis ma hakkasin teist hüüdma, ta võiks tulla tagasi; aga see tõmbus kerra oma paadis ega tahtnud. Siis lasin lõpuks ta pääle... ei tabanud aga.

Otse narrina näisin endale — seda

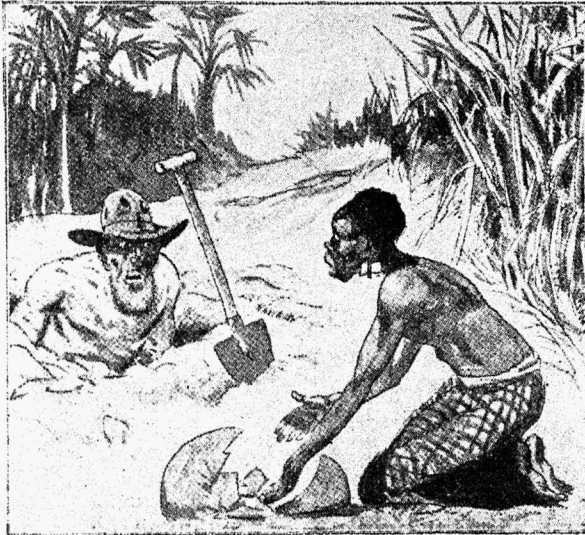
võin öelda teile! Seisin sääl — neetud tühjal rannal — mu taga ei midagi muud kui soo — ja minu ees ei midagi muud kui lame meri oma veerengujärgses külmuses ja must paat, mis ajus pikkamisi ja kindlasti mere suunas. Võin öelda teile — soovisin kuradile Dawsonid ja Jamrache ja muuseumi ja üldse kõiki! Mõirgasin neegri järele, tulla tagasi, kunni mu hääl oli vaid kärin.

Ei aidanud miski — pidin ujuma talle järele ja vaatama, kuidas saan valmis haidega. Avasin oma taskunoa ja võtsin ta suhu, tõmbasin riided seljast ja tormasin vette. Niipea kui olin vees, kaotasin paadi silmist, aga nii hästi kui võisin, hoidsin kurssi. Lootsin, mees paadis võiks olla

nii rumal, et tüürib korralikult, ja ta liiguks endises suunas. Pea ta tuli jälle nähtavale umbes keskhommikus üle horitsondi. Ehapaiste oli nüüd täiesti mööda, ja öö varjud ronisid üles. Tähti tuli läbi sina. Ujusin kui rekordivõtja, nii väga kui mu käed ja reied ka valutasiid.

Noh, igatahes püüdsin ta, kui kõik tähed üksteise järele läksid minema. Pimedamaks minnes hakkasin nägema igasuguseid leekivaid asju vees — fosforestsents — teate. Mõnikord see tegi mu hoopis palavaks. Teadsin vaevalt, mis olid tähed ja mis fosforestsents, ja kas ujusin pää või jalgadega.

Paat oli must nagu patt, ja loise ta nina all voolav tuli. Loomulikult pidin hoiduma kohe sisse ronimast. Enne pidin nägema, mis tema tegi. Ta näis, hunnikusse langenuna, lamavat paadi esiotsas, pära kaldus sootuks veest välja. Ujusin pära taha ja ja tõmbasin ta

„ja muna purunes...“

„Istusin säääl, suitsetasin ja keetsin vett...“

setama. Issand Jumal! Mu aju peaaegu kees! Katsusin peita oma pääd vette; aga vähese aja pärast mu pilk langes ajalehele, ja heitsin pikuti paati ning laotasin selle üle. Imetabane leidus, ajalehed! Ma ei olnud kunagi varem lugenud nii põhjalikult; aga see on tähelepanдав, millesse kõike inimene

alla — lootsin loomulikult, ta ärkab. Siis hakkasin ronima üles — ikka nuga käes ja valmis kallaletungiks. Aga ta ei liigutanud üldse. Lõpeks istusin pärasse ja ajusime üle vaigse fosforesceeriva mere, minu kohal kogu vägi tähti, ja ootas, et juhtuks midagi.

Vähese aja pärast hüüdsin teda nimepidi, aga ta ei vastanud. Olin liig väsinud, et asetada end hädaohtu ta juure minnes. Nii istusime ikka säääl. Arvan, ma uinusin kord või kaks. Kui hommik hämardus, nägin ta olevat purusurnud, punsunud ja sinipunase. Mu kolm muna ja kondid lamasid keset paati, veepudel ja natuke kohvi ja biskviidid ajalehte mähituna ta jalgel ja tinapudel metüülpüritusega ta all. Ei olnud ühtki aeru, üldse midagi pääle piiritusepudeli, mida oleks võinud tarvitada selle asemel; otsustasin järelikult lasta end ajada kunni mind leitakse. Vaatasin ta läbi, leidsin mingi skorpionid või tundmatu putuka jälje ning viskasin ta siis üle parda.

Seejärel jõin lonksu vett, sõin paar biskviiti ja vaatasin ümber. Mees, kes on nii otsas kui mina siis, ei vaata vist üldse kangele; igatahes polnud näha mingit jälge Madakaskarist, üldse maast. Nägin minevat purje kagu suunas — see näis skuunerina — aga laeva kere ei ilmunud üldse. Ikka ja ikka päike tõusis kõrgemale ja hakkas mind küp-

ei või langeda, kui ta on ükski nagu olin mina. Usun, lugesin seda vana naljakat „Cap-Argust“ kakskümmend korda. Paadi tõrv suitsis otse palavusest ja heitis suuri vulle.

„Kümme päeva ajusin nii“, ütles armiga mees. „Väikene asi, kui nii kõneldakse, eks? Iga päev sarnles eelnevale. Pääle õhtute ja hommikute ma ei vaadanud välja — palavus oli põrgulik! Pärast esimest kolme päeva ma ei näinud üldse enam purji, ja need paar, mida nägin, ei märganud mind. Umbes kuuendal ööl vaevalt poole müli kauguselt minust sõitis üks laev, kõik tuled süüdatud ja luugid lahti — näis nagu suur tuliliblik. Tekil oli muusika. Tõusin püsti ja kisendasin ja kraaksusin. Teisel päeval purustasin ühe äpyornise muna — kraapisin ühest otsast koore ära tükki-tükilt ja rõõmustasin, kui leidsin, et see kõlbab süüa. Ta maitsis pisut vihana — ma ei mõtle halvasti, vaid umbes nagu maitsevad pardimunad. Ühelt pool rebu oli ringümarik täpp, umbes kuus tolli läbimõõdus, veriste joontega sees ja ühe valge redelitaolise kohaga, mis tundus mulle kummalisena; aga ma ei mõistnud siis, mida see tähendas, ega olnud vähematki kalduv valijaks. Muna kuiviku ja lonksu veega ulatas mulle kolmeks päevaks. Selle kõrval närisin kohviube — päris värskendavad ja elus-

tavad. Teise muna avasin umbes kaheksandal päeval — ja olin hoopis ehmunud.“

Armiga mees pidas vähe vahet. „Ja,“ ütles siis, „arenemine on märgatav.“

„Võin arvata — see on teile raske uskuda. Mulle see oli nii — olgugi et nägin asja oma ees. Sääal muna, langenud külma musta mutta, oli lamunud vist kolmsada aastat. Aga eksitus oli lahendatud. Ja — kuidas teda hüütakse? — embrüo oli sääal, oma paksu päa ja kumara seljaga ja südameiõgiga, ja rebu oli hoopis kokku tõmbunud ja suured membraanid kõikjal koore pinnal ja rebus. Sääal istusin ja haudusin suurima väljasurnud linnu mune — väikeses paadis keset India ookeani! Kui vana Dawson oleks teadnud seda! See oli väärt nelja aasta palga! Mis mõtlete?“

Noh, ükskõik — pidin sööma hinalise asja viimse raasuni, enne kui märkasin riffi; ja paar suutäit olid hirmus halvad. Jätsin kolmanda. Hoidsin seda vastu valget, aga koor oli liig paks, et oleksin võinud näha nõrgimatki virvendust sellest, mis oli sees. Ja ehk

„Kolmandal korral tabasin. . .“

käte ja äpyornie muna koortega sõudma, et maanduda. Noh, igatahes sain maale. Oli harilik atoll, korallsaar umbes neljameililise läbimõõduga, paari puu ja ühe allikaga, ja laguun täis papagoikalu. Tõin muna maale ja panin ta varjatud kohta, kus veetõus ei saavutanud seda, ja päike paistis pääle, et luua talle kõik võimalused; seejärel tõmbasin paadi rannale ja asusin avastamisreisile. Tähelepanдав, kui igav on sellane atoll! Niipea kui allik oli leitud, kõik huvid näisid olevat rahuldatud. Kui olin poiss, mõtlin, miski ei või olla kaunim ega seiklusrikkam kui sellane Robinson-Crusoe-lugu; aga asi oli nii ühetaoline kui vaevalt kunagi. Rändasin ringi ja otsisin endale toitu ning mõtlin seejuures igapidi; aga võin öelda teile, — tahtsin peaaegu surra igavusest, kui esimene päev oli mööda. Teate, mul on olnud õnne — veel samal päeval kui maandusin, ilm muutus. Põhjast tõusis pikne, mis riivas saartki; õöl tuli maruvihm, ja torm hulus ning mühas ringi. Teate, ei olnud palju tarvis, et paat ümber pöördä.

Magasin paadi all, ja muna lamas õnnelikult kaugel ülal kaldal liivas. Esimene, mida mäletan, oli kära, nagu tuhat munakivi korraga oleksid kukkunud vastu paati, ja veeuputus üle mu kogu keha. Olin äsja näinud und Antananarivost, ajasin enda sirgu ja hüüdsin Intoshi't, et küsida temalt, mis põrgu siin on lahti ning kobasin tooli,

„Aga ta ei liigutanud üldse. . .“

küll kujutelin endale, et kuulsin verd tuksuvat, siis see võis olla kohin mu oma kõrvus, nagu kui kuulatakse karplooma.

Siis tuli atoll. Hoopis häkki see tuli kesk veerengut, otse mu kõrval. Ajusin otse sinna poole, kunni olin kaldast umbes poole miili kaugusel; siis vool muutis suuna, ja ma pidin

kus alati lamasid tikud. Siis mulle kargas meele, kus olin. Fosforestseerivad lained rullusid, nagu tahaksid mu süüta, muidu öö mu ümber oli pigimust. Õhk ulus tõeliselt. Pilved olid peaaegu pää pääl, ja vihm voolas nagu taevast langeks kokku ja taevavõlvidelt vesi langeks kõik kaela. Suur voog tuli sihisedes kui tuline madu loogeldes mu pääle. Siis kiskusin enda valla. Kohe pärast seda paat tuli meele, ja kui vesi tormas tagasi, jooksin jälle alla; aga see oli läinud. Siis mu mõt-

tesse tuli muna, ja kobasin selle juure. See oli täiesti korras väljaspool hullude lainete juurepääsu; istusin ta kõrvale ja silitasin teda kui hääd seltsimeest. Issand jumal! Oli ju öö!

Päeva alguseks torm oli möödas. Üht pilvekildugi ei olnud enam taevast, kui hakkas hämaruma, ja kogu randa pidi lamas nõnda öelda mu paadi luidkonte. Noh, teadsin kohe, mis teha; ehitasin kahe või kolme lähestikku seisva puu kaasabil jäänustest kaitseonni. Ja just sel päeval muna avanes. (Järgneb.)

Kunstinäituselt.

R. Espenberg.

Mehe pää.

Meil Eestis kahjuks ei ole ühtki kohta, kus kunstisõber võiks alaliselt näha ja maitsta kunstiteoseid. Arusaadav siis, et iga kunstist huvitetu ootab iga aasta huviga kunstinäitusi, et lühikeseks ajakski olla kunsti seas, tunda ja näha enda ümber loova vaimu värskendavat, tõstvat ja suursugustavat mõju, mis kannab meid välja äripäeva askeldusist kaunima ja ilusama poole.

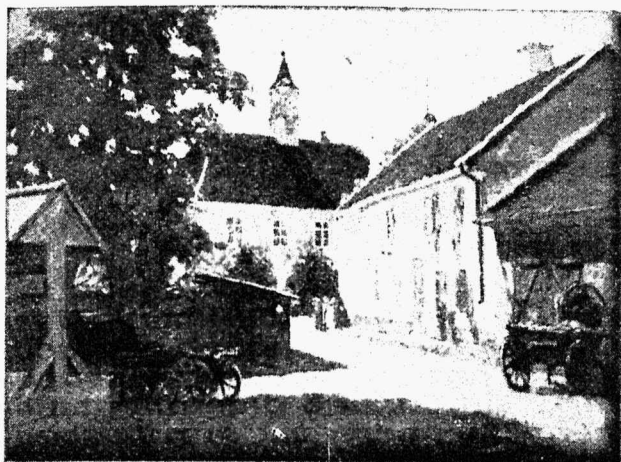
Tänavugi on suurem ja huvitavam kunstinäitus korraldatud Tallinnas Harjuvärava mäe paviljonis. Näituse korraldajaks on Eesti Kujutavate Kunstnikkude Keskühing, kellele näitus õieti on juubelipäevakski. Viie aasta eest nimelt oli EKKKÜ esimene kunstinäitus.

Näitusel esineb suur hulk tuntumaid Eesti kunstnikke oma viimase aja töödega.

Loen nad siin üles, võib olla, tuleb noorusmaalasil nendega edespäi Noorusmaas veel kokkupuutumisi: A. Akberg, P. Aren, E. A. Blumenfeld, R. Espenberg, A. Jansen, A. Jegorov, V. Kangro-Pool, E. Kingo-Espenberg, A. Krims, O. Krusten, M. Laarman, P. Liivak, V. Melnik, I. Muks, A. Murakin, R. Nyman, H. Olvi, K. Raud, G. Reindorff, K. Ščerbakoff, L. Starkopf, E. Viiralt, A. Vabbe, L. Vademan, I. Vahtra ja rida teisi vähemtuntuid.

Näitus on suur ja huvitav, ligi kaheksa väljapanekuga. Ülekaalus on maa-

EKKKÜ kunstinäituselt.

A. Jegorov.

Kuresaare.

lid, skulptuuri ja graafilisi töid on võrdlemisi vähe.

Kõige suurema arvu töödega on esitatud A. Jansen, P. Aren, A. Jegorov ja R. Nyman. Kõik nad on ammustelt kunstinäitusest juba kunstisõpradele tuttavad. Toome nende töödest noorusmaalasile nägemiseks igast ühe pildi, pääle selle veel nooremate kunstnikkude R. Espenbergi, A. Akbergi ja M. Laarmani töist. Näitusest pikem kõnelemine ilma piltideta oleks mõttetu, loodame edespäidi mõne üksiku kunstniku juures peatuda pikemalt ja tuua näidena ka pilte.

Tõusmise hädaohud.

Fr. W. Forsteri järelle A. K. Tammsaare.

Mäele tõusmise hädaohtudest loetakse palju. Suvel möödub vaevalt päev, kus mägestikumaa lehed selletaolisest õnnetusest ei teaks rääkida. Lumiveermed, kivide langemised, udu, jääliugustikkude lõhed, libisemine — need on hädaohud, millest kõige sagedamini räägitakse. Kõige suurem hädaoht aga järskmagedele ronimisel on pääpööritus, uimastus. Kui ronija võiks ainult sinna poole üles vahtida, kuhu ta mõtleb ronida, siis pääseks ta vististi eesmärgile. Kuid teda hukutab miski alla vaatama inimeste asukohtade poole, et näha, kui kaugelt ta on juba jõudnud ja kui kõrgel tema üle maailma seisab. Aga nii pea kui ta ümber pöörub, tunneb ta äkki, nagu kisuks teda mingi nõidusvõim alla sügavusse. Ta kaotab tasakaalu ja tormab paari sekundiga sinna alla, kust ta tundide kaupa jõudu pingutades oli üles roninud. Keegi maalija on niisuguse juhuse maalib tabavalt kujutanud. Siin haarab mägi-kütt kaljust kinni, aga ta ümber hõljuv udutar heidab hukutavalt naeratades oma käsivarred talle kaela ümber, et

tõmmata teda päädpööritavasse kuristikku.

Selletaolist ei sünni mitte ainult mägedele tõustes. Ka siis, kui inimene tahab saada paremaks ja puhtamaks ja tõusta kõrgemale madalate himude uduorgudest, varitsevad teda rasked hädaohud. Langemise hädaoht on eriti siis suur, kui inimese pilk ei kiindu küllalt kindlasti kõrgemasse tippu, vaid pöörub tagasi uhkuses vaatlema, kui palju ta juba teistest ette jõudnud ja millisena paistavad inimeste väikesed eluasemed orupõhjas hämaruse võrgus, kuna tema ümber sädeleb juba hommikupäike. Kes tahab saada paremaks, see ärgu vaadaku oma selja taha või alla poole, et oma tõusmisest rõõmutada, sest muidu lehvib uhkus pöörivald ta ümber ja kisub ta paratamatalt alla sügavusse. Enesearmastusse satumine on halvem langemine inimelus. Sellega hukub kõik, mis ta varem kätte võitnud. Ta tormab südamekülmuse tumedasse kuristikku. Kõrgemale tõusmine on muutunud talle igavesti võimatuks. Sellest pääpööritusest

pääseb inimene ainult seega, et ta kunagi varemalt tehtu ja võideldu pääle tagasi ei vaata ega mõtle, vaid kinnitab pilgu ainult oma tõusu eesmärgi. Kui inimene peab kindlasti silmas ainult paremate ja puhtamate inimeste

antud eeskuiusid ja laseb enda täielikult tundmusest vallata, et tema asub alles kaugel allpool neid ja et temal on alles pikk tee rännata, siis on ta kaitsitud pääpöörituse eest.

Raadio! Raadio! Raadio!

Kahetekümnenenda sajangu imeks on nimetatud raadio. Raadio ongi seda, see on huvitavam, imestusväärsem ja vaimustavam leidis, mis inimgenius kunagi teinud. Igalpool on raadioharrastaja ühenduses kogu maailmaga. Kujutelge üksikut metsatalu soode ja rabade taga. Ühtki võõrast ei nähta nädalate kaupa, kellegagi ei ole kokkuputumisi. Oues on antenn, õhul istutakse mugavasti tulepaistel toolile ja kuulatakse laulu, kõnet, loenguid tuhandete kilomeetrite taha. Saatejaamad lõõgivad igal pool ja läkitavad elektrilainetena laiali ilma muusikat, kõnesid, efekandeid. Siin istub metsanurga talumees vaikselt kuulamise süvenenult, siin kuulab õppur õõvaikuses kirkastunud näol kauge ooperi imefeliisid, kuuleb artistidele

osakssaanud kiiduavalduste formi ja tunneb end isegi Condoni ooperis olevana; siin kuulab ametnik ja lõõline, pereema ja rahvasaadik. Magamaminevatele lastelegi vestab raadio muinasjutte enne und.

Kes noorusmaalasist ei tahaks astuda raadioharrastajate perre! Kõigil ei ole see võimalik, sest raadioaparaadid veel on võrdlemisi kallid. Et vähegi noorusmaalastele astuda appi, loosib Noorusmaa teise poolaasta tellijatele juba raadioaparaadid kõigide sinna juure kuuluvate tarvetega. Käesoleva aasta jõuluks juba saate väärtusliku kingituse kätte, tõmbate antennitraadi õue üles ja mõnusasti kuulate pikil pühil kõike huvitavat, hoolimata tuhandeist kilomeetrist, mis teid lahutavad saatepaigast.

Noorusmaalased omavahel.

Küsimusi.

1. Missugust võõrast keelt õpiksite koolis, kui see oleks teie enda valida ja miks?
Aimik.

2. Missuguseks arvate kujunevat Lauri Päiväniemi saatuse üksikul saarel?
Põhjasõitja.

3. Kui korruga antaks välja säädu, et maailmast tulevad hävitada kõik raamatud pääle ühe, igatühe enda valiku järgi, millise raamatu jätaksite siis endale?
Raamatukoi.

4. Miks on nüüdsel ajal nii vähe kirjandusest huvitatud noori?
Raamatukoi.

VÕISTLUSI JA ÜLESANDEID.

Mõtlemissport.

Mis see on? Kes teda harrastab? Milles seisab mõtlemissport?

Ülesannete lahendajad teavad seda. Eks see olegi mõtlemissport, kui harjutate ja teritate oma mõtlemisvõimet, lahendades igasuguseid keerulisi küsimusi.

Sport on mele aja suur hüüdsõna. Ka mõtlemisoskust võib mõtlemisspordi kaudu kasvatada. Mõtlemissport harjutab inimest võtma õige seisukoht igas raskest ja keerulises seisukorras. Igasuguseid mõtlemist nõudvaid ülesandeid lahendades tulevad võtta arvesse kõik asjaolud, ette näha kõik võimalikud teed ja sammud.

Olete kuulnud kõik juttu sellest, kuis toodi kartulid Euroopasse ja kuis siis esimesed kartulikasvatavad noppisid sügisel valminud kartuli seemnenupud toiduvalmistamiseks. Muidugi need ei kõlvanud selleks ja kartul taheti heita kõlbmatuna kõrvale, kui siis leiti järesku, et toiduks kõlbavad juurte kasvavad taimeosad.

Niisugune eksisamm oli võimalik muidugi selletõttu, et asja otsustajad ei kaalunud küllalt põhjalikult ega kõikkülgelt. Mõtlemisspordi harrastaja ei eksi nii kergesti, ei otsusta pääliskaudselt ega läbematult.

Noorusmaa on teinud alguse mõtlemisspordi harrastamiseks mitmesuguste võistlusülesannete näol. Ülesannete lahendamiseks on osavõtt olnud läbistikku kaunis suur, võiks olla aga veelgi suurem. Ülesannete eest antavad auhinnad loositakse õieti lahendajale välja. Et aga kindlaks teha, kes on kõige suurem Noorusmaa mõtlemisspordi meister, oleme otsustanud Noorusmaa nr. 12. ülesannetest algaes registreerida kõik ülesannete õieti lahendajad ja kõige suurema ülesannete arvu lahendajale anda aasta lõpul mõtlemisspordi auhind.

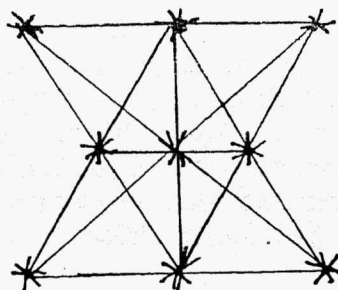
Lahendusi.

Noorusmaa nr. 10 ülesannete õieti lahendajaid oli juba võrdlemisi palju. Kõigepäält see targa aidniku lugu. Selle ülesande säadis kokku vana matemaatik Newton. Lahendus on näidatud kõrvalseisval joonisel. Auhinnaks sai Paul Maivel Haapsalust Topeliuse Velskeri jutustused II.

Kingsepa külalise olid õige vähesed, ainult kuus osavõtjat, ära tunnud. See ei ole keegi muu, kui saabastega kass, kes juba muinasjutu päevilt kuulus. Üles leiata ta siis, kui ühendate sirgete joontega numbrid, alates esimesest. Auhinnaks sai Dickens'i raamatu *Kilkoldel* — J. Valter Eismast.

Kolmas ülesanne oli suurel hulgal

lahendatud õieti. Üliõpilane ütles: Teie suudate maksa mu arve, mina ise aga

mitte. Auhind — Topeliuse Velskeri jutustused I — langes V. Kalkunile Tallinnast.

7. ülesanne.

Nupukas õpipoiss. Mehhaanikatöökojas oli õpipoiss. Ei olnud rumal ega laisk, vihastas aga meistreid ja selle sellega, et oli alati ninakas ja häbematu.

Et poissi vähe viisakamaks õpetada, andis kuri meister talle karistuseks töö. Aja kestes nimelt oli kogunud suur kastitais laagrikuule, mis kõik olid pilutud kibeda töö ajal ühte kasti.

Meister mõtles, et see on hästi igav ja pikaldane töö poisi taltsutamiseks, kui ta sunnib poisi kuulid suuruse järele sorteerima erikastidesse. Poiss pidi mõõtmisaparaadiga kuulid üksikult mõõtma ja nädala ajaga töö ära tegema.

Kui meister kahe päeva pärast poisi tööruumi vaatas, leidis ta selle laual is-

tuvat ja lugevat indiaanijuttu. Teise käega ladus ta ise kuule ühekaupa pikadele teravaservalistele raudlattidele, mida mööda need veeresid alla.

Mängimise eest tahtis meister kohe poisi karvust võtta kinni, märkas aga siis, et nupukas poiss oli valmistanud endale sorteerimisaparaadi, mis tema eest töötas, kuna poiss ise rahulikult võis lugeda. Aparaat mõõtis täpselt kuulid ja pani nad erikastidesse.

Kuidas oli aparaat ehitatud ja kuidas ta töötas?

Õieti lahendajaile loosime ilusa elektri-taskulambi.

Lahendused saata toimetusse 1. talvekuu päevaks.

8. ülesanne.

Salomoni kohus. Autosõitja sõitis külamehe hane surnuks. Politseinik peatas ta ja juurejooksnud haneomanik nõudis tasuks 600 marka. Autosõitja tahtis ruttu edesi ja pakkus mehele 300 marka, lubades hane jätke mehele. See aga ei taganenud nõudmisest. Hane ta omale ei tahtnud, ehkki see oleks väga hästi kõlvanud praeks, mida ka külamees ise ei eitanud.

Et tüli rutemini lõpetada, pakkus automees 500 marka. Talumees nõudis

kangekaelselt 600. Autosõitja keeldus hinda kõrgendamast.

Siis astus politseinik vahele ja lahendas tüli mõlemale poolele vastuvõetavalt.

Kuidas ta selle tegi?

Lahendused saata 1. talvekuu päevaks. Õieti lahendajaile loositakse hääraamat.

Mõlema ülesande lahendamisest võivad võtta osa teise poolaasta tellijad.

Noorusmaalased! Levitage Noorusmaad, võifke uusi tellijaid, asutage ja organiseerige Noorusmaa lugemiringe! Iga noorusmaalase kofus on tuua juure vähemasti üks uus luigeja.

Eelteade maleharrastajaile.

Talvekuus korraldab Noorusmaa malevõistluse, et teha kindlaks, kes on noorusmaalasist parim maletaja. Üksikasjalised teated toome ligemal ajal. Valmistuge, noorusmaalased! Kes saab Noorusmaa malemeistriks?

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 7.

Kokku säädnud Johan Janson (Valgas).

„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kg8, La6, Oh6, Rd4 ja e2, E b4 ja f2.

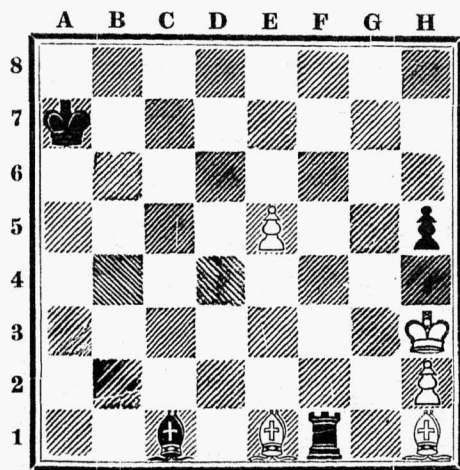
Mustad: Ke5, Rd6, Ed7 ja f5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lõpumäng nr. 6.

Kokku säädnud F. Amelung (Riias).

Mustad.

Valged.

Valged: Kh3, Oe1 ja h1, Ee5 ja h2.

Mustad: Ka7, Vf1, Oc1, Eh5.

Valged algavad. Mäng jääb viigi pääle.

Ülesanne nr. 4. lahendus.

1. Vf4—f6, Ke5 : f6,

2. Rb6—d7 annab matt.

1. (Vf4—f6), e7 : f6,

2. f2—f1 annab matt.

1. (Vf4—f6) Og6—f7,

2. Vf6—f5 annab matt.

1. (Vf4—f6), e6 : d5,

2. Rb6—d7 annab matt.

1. (Vf4—f6), ükskõik,

2. Vf6—e6 annab matt.

Õiged lahendused ülesandele nr. nr. 4 saat-
sid: Ilmar Rebane, Erich Laasi ja V. Mikenas
(Tallinnast), Gustav Vehterstein ja O. Mets

(Vändrast), R. Keres (Tartust) B. Treinbuk (Vet-
tikist).

Õiged lahendused ülesannetele nr. 2 ja nr.
3 saatis ka Elmar Gerberon (Kil.—Sillaotsalt).

Lõpumängu nr. 6 lahendus.

1. Oe1—g3, Vf1 : h1,

2. e5—e6, Oc1—a3 (ehk—g5),

3. e6—e7, O : e7,

4. Og3—f2t, K ükskõik kuhu,

5. Of2—g1 (!), Vh1 : g1.

Valged on suitsus.

A. 5. (Of2—g1), ükskõik,

5. Kh3—g2 jne.

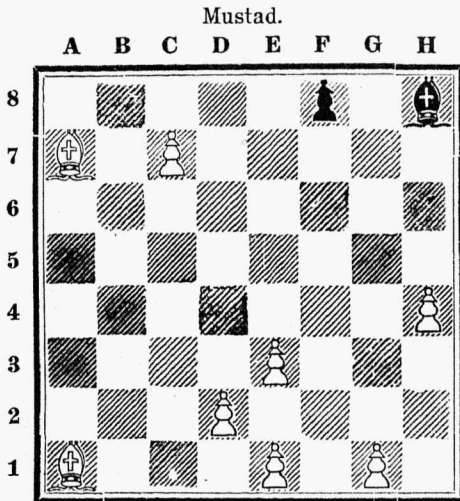
K a b e.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 5.

Kokku säädnud H. Grabe (Rakveres).

„Noorusmaa“ originaal.

Valged.

Valged: Ka1 ja a7, Lc7, d2, e1, e3, g1 ja h4.

Mustad: Kh8, Lf8

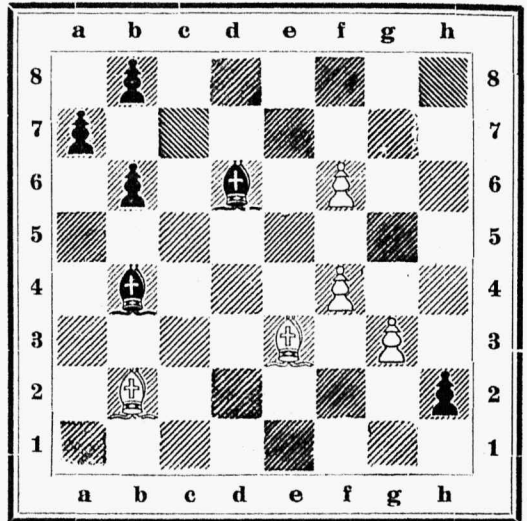
Valged algavad ja kinnistavad musta kabe.

Lõpumäng nr. 2.

Kokku säädnud Georg Pärnpuu (Tallinnas).

„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Kb2 ja e3, Lf4, f6 ja g3.

Mustad: Kb4 ja d6, La7, b6, b8 ja h2.

Valged algavad ja võidavad.

A. Burmeisteri ülesande nr. 1 lahendus.

Seis:

Valged: Ka1, e1 ja h4, La3, c3 ja d4.

Mustad: Lb6, f2, g3 ja h2.

Valged algavad ja panevad musta lihtkivi kinni (su tsu).

1. d4—c5,	b6: d4: b2,
2. Ka1: d4: g1,	g3—f2,
3. Ke1: g3,	h2: f4,
4. Kh4—g3,	f4: h2,
5. a3—b4.	Must on kinni.

Õiged lahendused ülesandele nr. 1 saatsid: Gunnar Friedemann, V. Mikenas ja E. Lagsdin (Tallinnast), K. Veber ja R. Keres (Tartust).

G. Pärnpuu ülesande nr. 2 lahendus.

1. c1—d2,	Ke1: c3: a1,
2. Kd8—b6,	a7: c5: a3,
3. Ka5—c3,	d4: b2,
4. h2—g3,	f4: h2,
5. Kh6: c1,	f6—e5,
6. Kh4—g5,	e5—d4,
7. Kg5—d2,	ükskõik,
8. Kd2 h6 või :a5.	Kabe ja kolm lihtkivi on kinni.

Õiged lahendused ülesandele nr. 2 saatsid: E. Lagsdin ja V. Mikenas (Tallinnast), R. Keres (Tartust).

Soovitame õpilasile 1926./27. õppeaastaks

koolinoorsoo tähtsamatut

LEMMIK.

Trükki toimetanud Au g. Raud.

Hind kõvas köites 80 marka.

Sisustik:

1. Tabel-kalender 1926./27. õ/a.
2. Päevaraamat (89 Eesti tegelase pildiga).
3. Mina.
4. Tunnikavad.
5. Minu õpetaiad.
6. Klassi õpilased.
7. Korrapidajad õpetaiad.
8. Korrapida ad õpilased.
9. Õppe- ja käsiraamatute nimes-
iik.
10. Kirjalikud klassilööd.
11. Kodused kirjalikud tööd.
12. Otsused edasijõudmise kohta.
13. Vahelejäädud tunnid; hiljaks-
jäämised; trahviraamatusse
kantud.
14. Koolitöö vaheajaks antud tööd.
15. Minu raamatute nimesiik.
16. Luõemiseks võetud raamatud.
17. Luõemiseks antud raamatud.
18. Mida tarvis luõeda.
19. Teater.
20. Kontserdid.
21. Kooli peod.
22. Sport.
23. Meteoroloogilised vaatlused.
24. Öppereisid.
25. Minu kirjavahetus.
26. Kellele mina võõgu'
27. Kes mulle võõgu.
28. Sissetulekud ja väljaminekud.
29. Sissetulekute ja väljaminekute
kokkuvõte.
30. Omasie ja tuttavate sünnipäe-
vad ja muud perekondlikud
sündmused.
31. Aadressid.
32. Eestikeele õõgekirjutuse juhised.
33. Tarvitavamad ladinakeelsed
mõtteterad, vanasõnad, tsitaa-
did.
34. Kronoloogilised tabelid.
35. Mõõdud.
36. Tähtsamate riikide raha.
37. Alõgarvude tabel.
38. Suur õõskordõõks.
39. Lihtmurdude muutmine küm-
nendmurdudeks.
40. Ruut- ja kantarvude tabel 1-99.
41. Ruut- ja kantiuured 1-100.
42. Rooma numbrid.
43. Alõgebra.
44. Geomeetria.
45. Triõgonomeetria.
46. Stereomeetria.
47. Analõõtiline geomeetria.
48. Differentiaal- ja integraalrva-
tus.
49. Füüsikas tarvitavaid õõksusi.
50. Celsius'e, Reaumur'i, Fahrenheit'i
soojamõõõtjate võrdlustabel.
51. Keemia elementide tabel.
52. Elementide perioodiline süs-
teem.
53. Andmeid maadeteadusest.
54. Tähtsamaid leidusi.
55. Tähtsamaid tervishoiu määrusi

Saada kõõõgisi paremaist raamatukauplusist.

**Pääladu: W. Tammani kirjastus,
Tartu, Tähe t. 84; tel. 4-44.**

Jällemõõõtjatele 25% hinnaalandust.

Kirjastus «ORVIK», Tartus.

Ilmus trükist

Noorusmaa jutukirjastik nr. 1

C H. D I C K E N S

Hind 100 marka

Pääladu Rataskaevu 22

KILK
KOLDEL

Natalie Mey illustratsioon
raamatust Kilk Koldel

Noorusmaa

Ilmub 2 korda kuus

Tellimishind

200 marka

poolaastas

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2